

POZNÁMKY K JEDNOTLIVÝM BÁSNÍM

Odkazy na citovanou literaturu jsou uvedeny s původním názvem, rokem vydání a případně překladatelem vždy pouze při první zmínce.

Použité zkratky:

M – Mýcení

L – Lovení

Ž – Žďáření

XXX

Lloyd Reynolds (1902–1978) – americký kaligraf a profesor tvůrčího psaní na portlandské Reed College (1929–1969). Svým přístupem ovlivnil jak Garyho Snydera a básníka a budoucího opata Zenového centra v San Francisku Philipa Whalena, tak později i Stevea Jobse.

David H. French (1918–1994) – americký antropolog a lingvista, který učil na Reed College v letech 1948–1988, velmi ovlivněn Franzem Boasem, věnoval se jak kultuře pueblanských indiánů na jihozápadě USA, tak vztahu kultury a osobnosti. Snydera uvedl mezi indiány kmene Wasko a Wišram v rezervaci Warm Springs východně od Mt. Hood. Jeho „Koncept kulturního otroctví“ (The Concept of Culture-Bondage) z r. 1955 předjímal mnoho témat budoucí kontrakultury.

A protož strach jest... – citováno z Bible kralické (vyd. 1938), též M-2

Diana – staroitalská bohyně světla a života. Římané ji ztotožnili s řeckou Artemis, bohyní lovu a zvěře, vládkyní přírody (plodnosti) a bohyní měsíce, dcery Dia a Titány Léty. Viz též M-10 a Ž-13.

ÚVOD

Samotný název sbírky je mimo jiné autorovou poctou mýtům a textům publikovaným v časopise *Bulletin of the Bureau of American Ethnology* vydávaném Smithsonianým institutem, z nichž čerpal při svém univerzitním studiu.

Donald M. Allen (1912–2004) – americký vydavatel a překladatel (např. Eugene Ionesco), editor průlomové antologie *The New American Poetry: 1945–1960* (1960), která široké veřejnosti představila tehdy nejsoučasnější básníky, z nichž mnohým odstartovala kariéru. Z ní také čerpá u nás dodnes populární antologie *Obeznamení s nocí / Noví američtí básníci* (ed. Stanislav Mareš a Jan Zábřana, 1967)

MÝCENÍ

1

Jitřenka není hvězda – parafráze na poslední větu z knihy *Walden; or Life in the Woods* (1854) Henryho Davida Thoreaua (č. *Walden aneb život v lesích*, 1991, překl. Josef Schwarz), jíž končí i celé *Mýty a texty* (viz Ž-17). Jitřenka je viditelná na časně ranní (východní) obloze a Večernice je zářící těleso viditelné na ztemňující se (západní) obloze po západu slunce – v obou případech se většinou jedná o planetu Venuši (Timothy Gray v knize *Gary Snyder and the Pacific Rim*, 2006, upozorňuje na skrytou metaforu o společném cíli – osvětlení – v západní a východní tradici). Venuše v římské mytologii je bohyní krásy a lásky, původně však bývala bohyní jara.

Íó – starořecké Íó ve smyslu vyvolávací formule, podobně jako „Chvála bud...“ či „Vítej...“, zde při uctívání jara.

Íó byla kněžka bohyně Héry, do níž se zamiloval Zeus. Když jej u ní přistihla jeho manželka Héra, proměnil Íó v krávu a předstíral, že si chce nadojit mléko. Ve zbožštělé podobě, byla později uctívána jako Éset (Isis), někdy s přízvisky „Stvořitelka zeleně“, „Paní hojnosti“.

Jako vesmírný objekt náleží Íó mezi čtyři největší měsíce Jupitera (jméno je římskou obdobou řeckého Dia).

břečtan – dle lidových „pověř“ nosí štěstí ženám a nevěstám, mužům nosí štěstí cesmína.

„Královna máje... říje“ – citace z knihy *Animism, Magic, and the Divine King* (1930) Gézy Róheima. Dle Róheima je například májka symbolem „plodivé síly“, již v lidském světě charakterizuje vztyčený falus.

V uhlazenější podobě říká totéž James G. Frazer v knize *The Golden Bough* (1890, č. *Zlatá ratolest*, 1994): „Často se osobě oděné v listí, která představuje ducha rostlinstva, říká král nebo královna; má takové tituly jako třeba Májový král, Svatodušní král, Královna máje a tak dále..., duch vtělený v rostlinstvo je panovníkem, jehož tvořivá síla sahá široko daleko.“ (překl. Erich Herold a Věra Heroldová-Šťovíčková)

Plejády – zimní souhvězdí, které s příchodem jara přestává být v Kalifornii viditelné. Též odkaz na „Canto XLVII“ Ezry Pounda (*Cantos II*, č. 2013; zde i následovně v překl. Anny Kareninové):

Počni svou orbu
Když Plejády se ukládají ke spánku...,

jež je ovšem adaptací Hésiodovy básně „Práce a dni“:

Plejády Atlantovny když stoupají po nebi vzhůru,
nastává k žatvě čas, a začnou-li zapadat, k orbě.
(*Železný věk*, č. 1976, překl. Julie Nováková),

s borovou větví – odkaz na tzv. thyrsos, „dlouhou hůl z narthexového keře zakončenou piniovou šiškou“, s níž bakchantky při dionýsovských slavnostech koncem března „pádily, spíš než aby tančily, provázené zvuky fléten, bubnů a tamburín“. (Podle Karl Kerényi – *Die Mythologie der Griechen, Band I: Die Götter- und Menschheitsgeschichten*, 1951, č. *Mytologie Řeků I*, 1996, překl. Jan Binder)

2

sanfranciské trámky – „Prastaré lesy Západu jsou stále kolem nás. Všechny domy v San Francisku, Eurece, Corvallis, Portlandu, Seattlu či Longview jsou postaveny ze stejného materiálu: trámky... a obložení je z kmenů pokácených v desátých a dvacátých letech tohoto [20.] století.“ Gary Snyder – *Practice of the Wild* (1990, č. „Prastaré lesy Dálného západu“, *Praxe divočiny*, 1999, překl. Luboš Snížek)

upalovaná lidmi... – „U některých archaických evropských náboženství, v nichž oběť hrála významnou roli, se maso nebo tělo obětovaných zvířat zavěšovalo na železné háky a pak páliho jako součást obětního rituálu. Amerika byla spálena jako oběť lidmi, kteří zpívali hymny ku slávě své, nikoliv boží.“ (Osobní sdělení)

„*Borovice se chytají...*“ – verše čínského básníka, malíře a teoretika umění Š'-tchao (1642–1707), jež údajně pronesl při pohledu na borovice ve Žlutých horách (Chuang-šan) v dnešní východočínské provincii An-chuej. O jeho malířském umění v češtině viz *Malířské rozpravy mnicha Okurky* (1996)

3

„*Borovice pokroucená...*“ – citace z knihy *Forest Trees of the Pacific Slope* (1908) od George Bishopa Sudworthe

Sü Fang (1622–1694) – básník, učenec a malíř, který po pádu dynastie Ming (1368–1644) a nástupu dynastie Čching (1644–1912) odešel do ústraní a přebýval v kopcích západně od města Su-čou v dnešní provincii Ťiang-su, přičemž odmítal přijímat jakékoliv dary a zařekl se již nikdy nevstoupit do města. Jeho básnické i malířské dílo jej však natolik proslavilo a dobře se prodávalo, že nakonec mohl podporovat i svou širší rodinu.

4

Zeami Motokijo (1363–1443) a *Kanami Kijocugu* (1333–1384) – syn a otec, japoňští dramatikové, významní představitelé divadla nó, Zeami se ke sklonku života se stal buddhistickým mnichem.

V závěru básně je narážka na Kanamiho, ovšem Zeamim zrevidovanou hru nó *Matsukaze* (Vánek mezi borovicemi).

hlavní herec (angl. doer, jap. šite) – v divadle nó se scéna často sestává z namalované borovice jako symbolu síly a „stálé zeleně“ na pozadí a mostku většinou se třemi borovicemi, jež reprezentují nebe, zemi a člověka. V češtině více viz např. *Zeami Motokijo – Poučení hercům* (ed. Denisa Vostrá, 2016).

Takasago, Ise – odkaz na Poundův verš z „Canta IV“:

„Sosny na Takasago
rostou s borovicemi z Ise“,

jenž odkazuje na hru nó *Takasago* od Zeamiho, což je název legendární borovice na ostrově Honšú. Námětem hry je příběh starých manželů symbolizovaných dvěma borovicemi – jedna roste v Takasago, druhá v Sumijoši. Pound ovšem Sumijoši asociuje s Ise, což je pláž známá svým borovým hájem a svatyní ze hry nó *Tamura*. Pound pod vlivem Ernesta Fenollosy vidí v japonských hrách paralelu s řeckým dramatem (zde konkrétně s příběhem Filémóna a Baukidy). (Carroll F. Terrell – *A Companion to the Cantos of Ezra Pound*, 1980, a *Ezra Pound – Cantos I: Part XXX Cantos*, 1986, č. 2002)

Tisíc let tančící – hra *Takasago* končí tancem boha borovice (*kamimai*), oslavou její dlouhověkosti a žehnáním zemi, následujícím veršem nás Snyder ovšem vrací do destruktivní reality

záliv Tomales – pětadvacet kilometrů dlouhý a 1,5 km široký záliv v severokaliifornském Marin County severozápadně od San Franciska. V oblasti původně sídlili Pobřežní Miwokové.

Tulení slizká hlava – narážka na verš z Poundova „Canta II“:

Tulení kráska laškuje v bílých kruzích příboje na útesu,
hladká hlava, dcera Llyrova...

„Dnešní vítr...“ – předposlední verš ze Zeamiho hry *nó Nishikigi*, kterou podle rukopisů Ernesta Fenollosy zrevidoval a dokončil Ezra Pound a předmluvou opatřil W. B. Yeats (1916).

borovice s rudou kůrou – borovice Jeffreyova (*Pinus jeffreyi*)

Olallie Butte – štítová sopka v Oregonu v Kaskádovém pohoří, 2200 m n.m. viditelná z indiánské rezervace Warm Springs, kde zmiňovaná těžba dřeva probíhala. Olallie je mimo jiné indiánský výraz pro kojota (osobní sdělení).

na plošině Schoolie – oblast v Kaskádovém pohoří, 813 m n. m.

5

Etika – míněn Aristotelův spis *Etika Nikomachova*

stahované klády... Ann Arboru? – Snyderova ironická replika na vážené antropology a akademické folkloristy, kteří se v létě vypravovali na studijní pobyty do severní Kalifornie a severozápad USA

homburg – nejformálnější druh klobouku, který nosil i anglický král Edward VII., Churchill, Eisenhower či Adenauer

„*My vám vládneme...*“ – odkaz na plakát zobrazující pyramidu kapitalistického systému. Jedná se v podstatě o převzatou karikaturu „Společenská pyramida“ ruského malíře Nikolaje Lochova z r. 1901. Tento byl v r. 1911 publikován v *Industrial Worker*, novinách anarchosyndikalistické odborové organizace Průmysloví dělníci světa (*Industrial Workers of the World, IWW*). IWW bylo založeno v r. 1905 v Chicagu a je činné dodnes (viz též Ž-9).

„*Kde jeden odseknu, tam už nikdy nevyroste*“ – citát z plakátu „Nemoci a zločiny: Strom všeho Zla“ z r. 1912, jehož autory jsou Nedeljkovič, Brašič a Kucharič, na němž vyobrazený Karel Marx čtoucí z *Kapitálu* ukazuje, že třídně uvědomělý dělník takový strom (tj. tržní systém) zbaví samotných kořenů, odseknout jednotlivé větve nestačí.

6

„V tom čtrnáctém roce“ je vyprávění mého otce o dětství v Kitsap County. Popíjeli jsme spolu. A já nahrával jeho slova, aniž bych mu o tom řekl.“ Gary Snyder (Howard McCord – *Some Notes to Gary Snyder's "Myths & Texts"*, 1971).

7

Everettský masakr – dřevorubecké městečko Everett s velkou pilou leží severně od Seattlu u Puget Sound a v r. 1916 v něm došlo ke stávkce. Odbory podporující stávkující ovládaly vlak mezi Seattlem a Everettem. Velký počet dělníků z IWW se vydal lodí do Everettu. Tam však, 5. 11. 1916, na ně čekali protiodborářské síly, které na loď po vplutí do úzkého zálivu začaly střílet a zabily tak mnoho mužů. Událost se stala uznávaným dělnickým svátkem v Americe té doby. (Osobní sdělení)

Hooverville – tak se nazývala ghetta, která v době krize ve 30. letech 20. století vznikala na okraji velkých měst. Název je odvozen od tehdejšího prezidenta Herberta Hoovera. Sullivanova rokle (*Sullivan's Gulch*) se nachází v severovýchodní části Portlandu ve státě Oregon.

„*Vojáci nespokojenosti*“ – úryvek z refrénu písně „Everett, November Fifth“ od Charlese Ashleigha (1892–1974), anglického dělnického aktivisty, spisovatele a překladatele, aktivního při obhajobě uvězněných po Everettském masakru.

8

černá láva z posledního výronu – v popisované oblasti došlo k poslední vulkanické aktivitě před 10–12 tisíci lety, vrstva humusu je přitom stále tenká (osobní sdělení)

10

Nemi – jezero (zvané též „Dianino zrcadlo“), vulkanické jezero v Albanských horách, asi 30 km od Říma, kde se ve starověku vyskytoval posvátný háj (lat. nemus) zasvěcený bohyni Dianě, v němž se odehrávaly náboženské slavnosti (viz Frazer – *Zlatá ratolest*). Jezero si oblíbil i římský císař Caligula (12–41), který na něj nechal spustit dvě sedmdesátimetrové lodě, v podstatě plovoucí paláce.

„*Člověk je středem vesmíru... a hluku...*“ – „... člověk je produktem sil nebes a země, sjednocením principu jin a jang, inkarnací duchů a esence pěti elementů (kov, dřevo, voda, oheň a země). Proto je člověk středem vesmíru, výsledkem pěti elementů, zrozen těšit se jídlu, barvě a hluku.“ (Lin Yutang – *Wisdom of Konfucius*, 1938)

„*Čmajzli by i Krista... přibitej*“ – v 50. letech běžné smýšlení pracující třídy o bohatých a kapitalistech obecně (osobní sdělení)

11

Niskalové – indiánský kmen ze západní části státu Washington patřící do skupiny jižních pobřežních Selišů. Nejznámější postavou je náčelník Leschi, který vedl s americkou armádou v letech 1855–56 tzv. Válku v Puget Sound.

Waskové – kmen původně žijící u řeky Columbia poblíž dnešního města The Dalles v Oregonu. Patří mezi činucké kmeny penutijské jazykové skupiny, dnes součást Sdružených kmenů Warm Springs.

12

„*Budete žít... hlady*“ – část proroctví šamana Pije vodu (Drinkswater) ze siouxského kmene Oglalů, který spolupracoval s válečným šamanem Splašeným koněm, z knihy Johna G. Neihardta *Black Elk Speaks* (1932, č. *Mluví Černý jelen*, 1998, překl. Kateřina Zvelebilová a Jan Ullrich). „Vše, co indiáni dělají, se odvíjí v kruhu.“

na vysokém a osamělém středu země – místo z proroctví šamana Pije vodu. Zenový ekvivalent se nachází v odpovědi čínského zenového mistra Paj-čang Chuaj-chaj (jap. Hyakujo Ekai, 749–814) na otázku, za co je na světě nejvděčnější: „Za osamělé sezení na vrcholu hory Ta-ju.“ (Osobní sdělení)

„*Šílený kůň chodil pozorovat Jitřenku*“ – opravdovou přirozenost si uvědomil při sledování Jitřenky i Buddha Šákkjamuni: „Seděl v lotosové pozici pod fíkovníkem..., spatřil Jitřenku a dosáhl osvícení, jehož obsahem bylo úplné pochopení podstaty *navzájem provázaného spolutvoření...*“ (Gary Snyder – *Earth House Hold*, 1969, č. „Otázky dharmy“, *Zemědům*, 2000, překl. Matěj Turek) Viz také Ž-9.

Měl jsem pojíst – z komplikovaného, ale pro studium šamanismu velmi důležitého mýtu kmene Haida „Velká ploutev“ (Big Tail). Náčelníkův syn se stává šamanem a je nadpřirozenými bytostmi podrobován různým zkouškám. Učí se tancovat na hladině oceánu, vyhlížet velryby, dodržovat

pravidla (hladovění, pití mořské vody). Poté jej prostoupila nadpřirozená bytost Ten-při-jehož-hlasu-Krkavci-sedají-na-moře a on se stává postupně jí: „Jsem on, vnuk, jsem on.“ Bytost jej nazývá Velká ploutev (což odkazuje ke kosatkám). Šaman se naučí rozpoznávat, kde se v které chvíli nacházejí velryby. Když navštívil doma Toho-při-jehož-hlasu-Krkavci-sedají-na-moře, stal se – schován v jeho podpaží – svědkem hostiny mnoha dalších nadpřirozených bytostí. Nejdřív přišly Kosatky. „Potom dům zapraštil. Dveřmi vtrhl silný proud vody. Byla v něm spousta chaluh. Dveřmi také prošel černý mrak. Déšť mu stékal po tvářích. Všechny nadpřirozené bytosti seděly s hlavou skloněnou. Po chvíli tam, kde byl, stanula malá bytost. Na hlavě měla **čtyřpatrový tančící klobouk**. A začala se jich ptát: **„Co uděláte s těmi lidskými bytostmi? Hodláte ty lidské bytosti zachránit...? To byl Jihovýchod, říká se.“** Poté přišli Orli, Žena-ktará-sedí-a-páchne a chtěla vstoupit i Morová rána (v pozdějších vyprávěních Spalničky), jejíž kánoe „se podobala lodi bílého muže“, a nadpřirozené bytosti se bály, že by je mohla nakazit, ale neteř hostitele (Přilivová vlna) její kánoi převrátila. Po písničkách a tanci pojedli velrybu. Jindy šel zase Velká ploutev s Tím-při-jehož-hlasu-Krkavci-sedají-na-moře navštívit jeho staršího bratra, jehož jméno bylo „Náčelník“, ale je vržen vlnou zpět, jindy zas odejde z vesnice, zrovna když kolem plují čtyři velryby, aby navštívil Toho-jenž-hledí-k-pevnině, který jej uvítá slovy: „Rád tě vidím, Velká ploutvi.‘ ... Tehdy zvedli to, co hůlkou míchali... Ale ještě než to pojedl, zvedl se, a když procitl, řekl: **„Proč jsem odešel tak brzo? Měl jsem pojíst velrybí jazyk s nimi.“**“ Při příští návštěvě jsou již pozvány nadpřirozené bytosti, on sám má na sobě kompletní masku kosatky, a pojedl to, co se míchalo v kotli – velrybí jazyky. Když za nějakou dobu lidé ve vsi Skidegate začali hladovět, dokázal je zachránit. (John R. Swanton – *Haida Texts and Myths / Skidegate Dialect*, 1905). Viz též L-11

Divoké kachny – při své migraci přelétají dva typy krajiny – deštivé a jedlovými lesy porostlé západní svahy Sierry a vyprahlé a pelyňkové pláně východní Sierry a Kaskádových hor. (Osobní sdělení)

žádný císařský darmožrout – narážka na předmluvu Lü-čchiou Jina, dvorského hodnostáře, ke sbírce Chan-šanových básní, již údajně sestavil. Chan-šan (cca 8. stol.) byl básník a buddhistický mnich z období dynastie Tchang. Jeho jméno znamená Ledová (Mrazivá) hora, na níž dle legendy žil. V češtině viz *Nad nefritovou tůň jasný svit* (1987) v překladu Marty Ryšavé nebo *Básně z Ledové hory* (1996) v překladu Aleny Bláhové a Olgy Lomové. Snyderovy překlady čtyřiaadvaceti Chan-šanových básní jsou součástí sbírky *Riprap and Cold Mountain Poems* (1959). K Chan-šanově poezii Snydera přivedl profesor, kaligraf a básník Ch'en Shih-hsiang z Katedry orientálních jazyků na Kalifornské univerzitě v Berkeley.

„Jestli chceš... na dešti“ – rada jednoho starého dřevorubce (osobní sdělení). Poslední verš Snyder později použil jako název sbírky *Left Out in the Rain: New Poems 1947–1985* (1986).

13

T 36N R 16E S 25 – lokální koordináty: T – township (územní jednotka), N – north (sever), R – range (pásmo), E – east (východ), S – section (úsek)

14

„Znásilnění světa: destruktivnost západní civilizace. Ti šílení Španělé ve Střední Americe – oddaní klamu zlata a náboženství. Příroda, divočina, indiánský způsob života, Mississippi ani Grand Canyon jimi nehnuły. Celou západní polokouli dostalo Španělsko darem od papeže.“ 29. 8. 1957 („Zápisky z tankeru“, *Zemědům*)

posekali háje – biblická konotace též v Thoreauově *Waldenu*: „Jak můžete chtít od ptáků, aby zpívali, když jim pokáceli háje?“

Achab – izraelský král (935–852 př.n.l.), který se svou fénickou manželkou Jezábel uctíval boha Baala: „Udělal také Achab i háj, a tak přičinil toho, čím by popouzel Hospodina Boha Izraelského, nade všechny jiné krále Izraelské, kteříž byli před ním.“ (Bible, 1. královská 16.33)

Kybelé – maloasijská „Velká matka bohů“, Řeky ztotožňovaná s bohyní země Gaiou i s Diovou matkou Rheiou. Římané částečně převzali i její kult spojený s obřady, jejichž součástí byly orgie i sebemrzačení kněží.

zerav Haidů – pro kulturu kmene Haida (a další kmeny ze Severozápadu) je tento strom klíčový (cedar of Haida, western red cedar, *Thuja plicata*) – využívali jej ke stavbě domů, totemů, masek, nádobí, prken, nástrojů, kánoí, obřadních předmětů i k léčení – fyzickému i psychickému. Kořeny a kůra se využívaly při výrobě košíků, provazů, oblečení, příkrývek a prstenů. Dnes se navíc olej vyráběný z listů využívá i jako přirozená ochrana proti hmyzu, plísním a bakteriím. Další zmínky též M-15, L-5, L-16, Ž-15 a Ž-16.

Haidové (Haida Gwaii, Ostrovní lidé) žijí především na Ostrovech královny Charlotty u pobřeží Britské Kolumbie.

Weyerhæuser – jedna z největších dřevozpracujících společností na světě, po Plum Creek Timber druhý největší soukromý vlastník lesů v USA. Firmu založil Frederick Weyerhäuser (1834–1914), přezdívaný „král vykáčeného dřeva“, který v r. 1900 koupil od Severní pacifické železnice na milion akrů lesů ve Washingtonu a Oregonu. Weyerhäuserovi se věnuje Ezra Pound v „Cantu XXII“.

Pilařské chrámy Jehovovy – dle Leona Lewise v článku „Gary Snyder: A Logger’s Spirit, A Woodsman’s Soul“ (*Cold Mountain Review*, Fall 2016) se jedná o jedno z nejsilnějších vyhlášení škod způsobených člověkem. Snyder navazuje na Ginsbergovu „molochovskou“ tirádu, kterou slyšel při prvním veřejném Ginsbergově čtení „Kvílení“ v sanfranciské Six Gallery v říjnu 1955 (*Howl* Ginsberg napsal v letech 1954–1955, vyd. 1956, č. *Kvílení*, 1990):

Molochu, tvé oči jsou tisíc slepých oken!
Molochu, tvé mrakodrapy stojí v dlouhých ulicích jak Jehovové
bez konce! Molochu, tvoje fabriky sní a krákají
v mlze! Molochu, tvé komíny a antény korunují
velkoměsta!

(překl. Jan Zábrana)

15

Kdo koho stíhá! Kdo uniká zmaru! – verš z první sloky „Ódy na řeckou urnu“ Johna Keatse (1795–1821):

Nevěsto ticha, nedotčená dosud,
schovanko času, v kterém zvolna plynem,
paměti hájů, jež nám dávný osud
sladčeji vyprávíš, než možno rýmem,
jaký to příběh zapsán je v tvém tvaru,
bohů či lidí, kam to vedeš nás?

K Tempé, anebo k bájně Arkádii?

Kdo jsou ti muži? Proč ten dívčí pláč?

Kdo koho stíhá? Kdo uniká zmaru?

Proč píšťal vzruch? Proč na bubínky bijí?

(překl. Hana Žantovská, *Déšť z plané růže*, 1996)

„Semeníku... nesetkali jsme se“ – replika ze Zeamiho hry *nó Nishikigi* (viz M-5). Zároveň vzpomínka na dívku Robin Collinsovou, přítelkyni z dob univerzitních studií (osobní sdělení). Robin jsou též určeny „Four Poems for Robin“ ve sbírce *The Back Country* (1967).

Šiva na konci kalpy – Šiva je jeden ze tří hlavních bohů hinduismu. Je bohem ničitelem, jenž na konci jedné *kalpy*, která trvá 4 320 000 000 lidských let, přivádí svět k zániku. Poté však vesmír opět vzniká a celý kosmický cyklus se periodicky opakuje.

zerav se štípe rovně – „Zeravová kláda se štípe rovně, pokud je nasáklá vodou a měkká.“ (Franz Boas – „Ethnology of the Kwakiutl“, *Thirty-Fifth Annual Report of the Bureau of American Ethnology to the Secretary of the Smithsonian Institution 1913–1914* (1921).

Jedná se o zerav obrovský (*Thuja plicata*), který oregonští Kwakiutlové používali při stavbě obydlí, kánoí a jeho kůru i pro výrobu šatů (viz též M-14 a L-5)

Pa-ta šan-žen (asi 1626 – asi 1705) – žil na přelomu vlády dynastie Ming a Čching. Byl knězem sekty sótó, ale v padesáti letech opustil buddhistickou obec, spálil své šaty a dělal ze sebe šíleného, aby se vyhnul pronásledování mandžuskou policií, nějakou dobu žil dokonce na stromě. Posledních dvacet let proslul jako básník a malíř sumi, známý svými komentáři o malbě (a úpadku dvora dynastie Ming). „Kapky inkoustu nemají duši, kapek slz je mnoho; hory a bystřiny jsou staré stále... Štětcem lze namalovat hory i bystřiny, i když je země ztracena.“ (Osvald Sirén – „Shih-t'ao, Painter, Poet and Theoretician“, *The Museum of Far Eastern Antiquities, Stockholm, Bulletin No. 21, 1949*) Tento komentář se týká známé Tu Fuovy básně „Jaro za války“:

Země v rozvalinách

jen hory a řeky zůstaly.

Jaro ve městě:

divoká tráva bují

uprostřed ulic.

Jak kruté dny! nad malým kvítkem

slzy mi vhrkly do očí.

Jak těžké loučení, i pták mě vyděsil.

Tři měsíce planou již

ohně na kopcích. Za psaní z domova

dal bych tisíce.

Mé bílé vlasy

padají v chomáčích

a neunesou víc

tíhu jehlice.

(Překl. František Stočes, *Písňe a verše staré Číny*, 2004)

Báseň pod názvem „Spring View“ Snyder s dalšími patnácti básněmi z dynastie Tchang přeložil počátkem 50. let jako seminární práci během studií na Katedře orientálních jazyků na Kalifornské

univerzitě v Berkeley. V *Praxi divočiny* ke zmíněné Tu Fuově básni připomíná: „Japonský básník Nanao Sakaki nedávno tento verš převrátil, aby mu dal současný význam: ‚Hory a řeky jsou zničeny, ale Stát zůstává.‘“

Pro doplnění píseň smrti šajenského náčelníka Bílé antilopy (+1851): „Nic nežije dlouho / jen země a hory,“ (Dee Brown *Bury My Heart at Wounded Knee*, 1970, č. *Mé srdce pohřbete u Wounded Knee*, 1976, překl. Dušan Zbavitel)

LOVENÍ

2

Atok, maupok – inuitské výrazy; *maupok* je metoda pro lov tuleňů, kdy lovec čeká s oštěpem u díry v ledu, až se tuleň připlave nadechnout

„*Na dolních svazích hory... v divočině*“ – citace z knihy *Epochs of Chinese and Japanese Art: An Outline History of East Asiatic Design* (1912) orientalisty Ernesta Fenollosy.

Jang Kuej-fej – mocichtivá milostnice (později manželka) čínského císaře Süan-cunga (685-762) z dynastie Tchang, Císař do ní byl tak zamilovaný, že i když proti němu vedl povstání An Lu-šan, adoptovaný syn konkubíny, nestaral se o to. Při útěku před An Lu-šanem mu nakonec císařská garda odepřela poslušnost, pokud se Jang Kuej-fej nezbaví. Císař svolil a ona byla uškrncena eunuchem Kao Li-š'. Brzy po potlačení povstání se císař vzdal vlády.

Jang Kuej-fej patří mezi čtyři krásky staré Číny a je jí věnováno dodnes mnoho uměleckých děl. Vztahu císaře a Jang Kuej-fej se věnuje například „Píseň o věčném žalu“ básníka Po Ťü-I, v níž se vyslaný mnich vypravil k Hoře věčných, kde měla císařova milá přebývat mezi věčnými. (Snyder báseň počátkem 50. let – s pomocí výše zmíněného profesora Ch'en Shih-hsianga – se zachováním původního rytmu přeložil do angličtiny jako „Long Bitter Song“). Do češtiny báseň přeložili Josef Kolmaš a Jana Štroblová. Příběh se stal též námětem her nó.

„*Ty, kdo žiješ... rozdrtím*“ – jeden z příběhů o Zajícovi z kwakiutlovské mytologie, jak jej uvedl kulturní antropolog Paul Radin v *The Trickster: A Study in American Indian Mythology* (1956): Zajíce děsil jakýsi hlas těmito a podobnými výroky. Když se zeptal babičky, ukázala mu, odkud hlas pochází. Byla to žába. Zajíc ji zabil se slovy: „Moc mluvíš a děšíš lidi. Takhle už nikdy nikomu neublížíš.“

3

Eukalyptus neboli blahovičník má původ v Austrálii. V Kalifornii se ve velkém začal sázet v 70. letech 19. stol, kdy se již z důvodu značného odlesnění v průběhu Zlaté horečky dostavila velká poptávka po dřevě. Tu rychle rostoucí eukalypty sice dokázaly naplnit, při jejich použití jako stavebního materiálu se však brzy ukázal podstatný rozdíl v kvalitě mladých stromů vypěstovaných v Kalifornii a staletých stromů pokácených v panenském australském pralese.

do podivných borovic... dvě jehlice ve svazečku – jedná se zřejmě o borovici biskupskou (*Pinus muricata*) na mysu Point Reyes severozápadně od San Franciska (osobní sdělení)

rorýsové – správně rosýsové srpokřídlí (*Chaetura vauxi*) – „Rorýsi: ve velkých hejnech odlétají před bouří, krouží tak blízko, že je slyšet ostrý svist jejich křídel.“ 10. srpna 1952, Crater Mountain („Vyhlídkový deník“, *Zemědům*)

dobře se dívej, anebo oslepni – vidět znamená vnímat a následně i konat, pokud toto člověk/lidstvo odmítne, pak jej nečeká nic než smrt/vyhytnutí. Snyder zde rozvíjí zkušenosti Johna Muira, Alda Leopolda a dalších environmentalistů.

4

Vlaštovčí skořápku k ulehčení porodu – odkaz na japonské pohádky a legendy

Píseň hus – z čínúckého mýtu o Skunkovi, konkrétně o tom, jak náčelnice prostřednictvím Sojky zvala do svého domu nejrůznější „lidi“ k tanci. Z knihy Franze Boase *Chinook Texts* (1894), viz též L-10.

Píseň bažantnice – ze selišského vyprávění o Králíkovi, který ostatním záviděl, že se radují: „Všichni zpívali a tancovali. Každý měl svou píseň. Medvěd zpíval: „Po bažinách tančím, po všech bažinách. Jelen vapiti zpíval: Po všech horách tančím, na pěti horách místo k tanci mám. Jelen zpíval: „Utíkám, když mě zabít chtějí, ke svým pěti horám utíkám a lidi opouštím. I všichni různí Ptáci měli píseň. Bažantnice přišla a zpívala: Děti moje, jejich otec kláda byla.“ Králík jim tedy sestřelil šípem podpurný kůl v domě. Při útěku se lidé proměnili v různá zvířata – některým narostla křídla a uletěli, jiní zůstali pod troskami a jsou tam dodnes – hadi, ještěrky, myši apod. „Králík stále tancuje venku a lidé po něm házejí klacky. Rozzuřilo ho, že se ostatní tak dobře bavili.“ Z knihy Thelmy Adamsonové *Folk-Tales of the Coast Salish* (1934), viz též L-7 a L-8

San Francisko... ostrovů – v japonském období Meidži (1868–1912) se San Francisku říkalo Sókó, „Morušový přístav“. V 50. letech 19. století byl v SF nedostatek vajec, proto se někteří námořníci denně vypravovali na Farallonské ostrovy, což jsou v podstatě jen holé skály 40 km od Golden Gate, a vozili odtud na prodej vejce nejrůznějších barev a velikostí. (Howard McCord).

Hádali se – tokající samec hohola severního (*Bucephala clangula*) je charakteristický pronikavým „knirrr“, samice hrčivým „garr-gra“. Samci jsou také poznatelní zvonivým svistem letek.

Ploskohlavci – angl. Flathead n. Bitterroot Salish, selišský indiánský kmen ze selišské jazykové rodiny z Náhorní plošiny (Plateau) mezi Skalítkami horami a Kaskádovým pohořím.

5

Jak se dělá lžíce z rohoviny

A teď vám povím, jak se dělá lžíce z rohoviny, **černá lžíce**. Potom, co **hlavu horské ovce** oddělíte, necháte ji čtyři dny **ležet v koutě** domu nedaleko místa, kde máte ohniště; a když ji oheň ožehne, výrobce lžíce celou dobu **hlavu otáčí**; a až se prohřeje, přistrčí ji blíž k ohni. Celou dobu dává pozor, aby nezačala hořet. Když si myslí, že je skrz naskrz prohřátá, hlavu uchopí a zkusí, jestli je **uvolněná srst**. Pokud ano, ví, že jsou uvolněné i rohy. Uchopí roh pravou rukou a levou uchopí čenich. Pak rohem trochu zakroučí a **vyviklá jej**. Z rohu nyní unikne pára. Totéž provede s druhým rohem. Když má oba venku, vezme teslici a dřevěný špalík a seřízne roh. Dutou stranu rohu položeného tlustým

koncem na špalík seřízne tímto způsobem: Jakmile má hotovo, vyřízne „misku“ lžíce tak,

aby byla kulatá, takhle: Poté naměří tři šířky prstů od špičky rohu a odřezává jej až ke zde

 vyznačenému místu

Odloží **teslici a vezme si rovný nůž**. Dříve, když lidé dělali černou lžici z rohoviny, **brousili ji hrubým pískovcem**. Teď je tu nádoba s vodou a člověk roh při broušení ponoří do vody levou rukou. Tlustý konec ponoří do vody a levou rukou roh drží za krátký konec. V pravé ruce má pískovec a vyhlazuje roh. Dnešní lidé jej otesávají. Seškrábnou jej dohladka hned, co jej začnou vyřezávat. Po tomhle všem zavěsí kotlík do půli naplněný vodou nad oheň a vezme **dvě zeravové hůlky**, každá píd dlouhá a tlustá na půl prstu. Vezme **provázek** ze zeravové kůry a konce zeravových hůlek jím sváže. Pak vezme další kus kůry připravený ke svázání poté, co vloží lžici mezi hůlky. **Až se voda** v kotlíku **vaří**, vezme lžici a ponoří ji. Nenechá ji tam příliš dlouho, než ji opět vytáhne. Pak vsune lžici v místě u

 „misky“ mezi dvě hůlky, takhle , a kůru na jednom konci rozšiřovače, do kterého je lžice vložena, utáhne. Roztáhne ji požadujícím způsobem a drží ji tak při vložení do chladné vody, takže tak zůstane i potom. Pak už se neohne, ale zůstane tak i po vychladnutí. Následně odstraní rozšiřovač a **vysuší lžici žraločí kůží** a celou ji vyhladí, takže bude velmi jemná uvnitř i navenek. Až bude zcela hladká, je hotovo. A tím je černá lžice z rohoviny hotova. (Franz Boas – „Ethnology of the Kwakiutl“)

Wa, laEm gwała ts!ololaqə ka · ts!Enaqə laxeq – v jazyce kwak'wala kmene Kwakiutlů: „A tím je černá lžice z rohoviny hotova.“

6

Báseň odkazuje na cikumpolární medvědí kultury u Nutků, Tlingitů, Kwakiutlů na severozápadním pobřeží USA a Kanady, stejně tak i Ainuů v Japonsku, Giljaků na Sachalinu, Jukagirů na Sibiři či u Chantů dále na západ. Báseň vznikala ve stejné době jako „Svátek borůvek“ (A Berry Feast). Tématu se autor věnuje též v eseji „Žena, která se vdala za medvěda“ v *Praxi divočiny*, v níž vychází z knihy Catherine McClellanové *The Girl Who Married the Bear: A Masterpiece of Indian Oral Tradition* (1970).

„Pokud jde o mne, jsem dítě boha hor“ – z článku A. Irvinga Hallowella „Bear Ceremonialism In The Northern Hemisphere“ (*American Anthropologist*, New Series, Vol. 28, 1926), který odkazuje na folklór Ainuů, konkrétně na medvědí klan zvaný Kimun Kamui sanikiri, „Potomci medvěda: „Pokud jde o mne, jsem dítě boha hor, jsem potomek božstva, jež vládne v horách“, zmiňovaný v publikaci Johna Batchelora *Ainu and their folk-lore* (London 1901).

Dvanáct druhů – v 1. polovině 20. století se na základě drobných rozdílů uvažovalo o 12 existujících druzích medvědů. V současnosti se rozlišuje druhů osm (osobní sdělení).

Odysseus byl medvěd – narážka na úvahy některých badatelů po původu Odyssea v řeckých mýtech. Například Rhys Carpenter v knize *Folk Tale, Fiction and Saga in the Homeric Epics* (1946) odvozuje mimo jiné Odysseův původ od jeho prapraotce Kefala (syna Deiona a Fokis), jenž zplodil svého syna Arkeisia s medvědicí.

7

Šuswapové – indiánský kmen ze selišské jazykové rodiny z Náhorní plošiny (Plateau). Nyní sídlí u jezera Okanogan v Britské Kolumbii (Kanada), kam byli dříve vyhnáni z prerie Černonožci (dle Howarda McCorda).

8

„*Po všech horách... utíkám*“ – viz L-4. „Pět hor“ se též vztahuje k indiánskému „hledání vize“ na horách, ačkoliv uctívání hor je běžné po celém světě. Počet souvisí se čtyřmi světovými stranami a jedním středem (Edwin Bernbaum – *Sacred Mountains of the World*, 1997).

Issův kolouch – Kobajaši Issa (1763–1827), „nejmilejší básník haiku v Japonsku“. Jako příklad dvě haiku:

Na srnčím parůžku
se rozezpíval
cvrček

Neplač, koloušku
to nejsou hadi
jen vrbové proutky!

(*Boží člověk Issa*, 2006, překl. Antonín Líman)

Lovcův pás – Orionův pás, asterismus tří stejně jasných hvězd těsně pod hvězdným rovníkem, který odděluje severní a jižní část souhvězdí Orion. Orion je jméno lovce z řeckých mýtů.

dokud se jeleni neslitují – „Lovit znamená používat svoje tělo a smysly naplno: zaměřit vědomí tak, aby pocítilo, co si dnes, v tuto chvíli myslí jeleni, tiše sedět a nechat při čekání na stezce zvěře své já letět s ptáky a s větrem. Lovecká magie je určena k přilákávání zvěře – tvor, který zaslechl vaši píseň, nahlédl vaši upřímnost a ze soucitu se přibližuje na dostřel. Lovecká magie se nesoustřeďuje pouze na zabíjení šelem, ale také na jejich rození – podněcuje jejich plodnost. („Poezie a primitivní“, *Zemědům*)

10

„*Všechno pozabím... ohon náčelníka*“ – z vyprávění o Pumě a Skunkovi, jak je zaznamenala Thelma Adamsonová v knize *Folk-tales of the Coast Salish*. V tomto špindíra Skunk podvedl svého spořádaného bratra Pumu a přebral mu dívku. Puma se mu pomstil tím, že mu nacpal do řitního svěrače kamení, a ten se v podobě obruče odkoulel do světa. Skunk zabije lidi, kteří si s jeho obručí hráli, a pak chodí světem a svým pižmem zabíjí ty, co se jeho příběhu vysmívají. Zabije i Pumu a oblékne se do jeho kůže (získá ohon náčelníka). Uvedenou píseň si zpívá, než jej obklídí Vlci. Ti odhalí, že není Puma, strhnou z něj kůži a ztloučou ho tak, že se změní ve zvíře, malého skunka, jehož pižmo od té doby pouze páchne, ale nezabíjí. Vlci poté vrátí kůži Pumovi, ožíví jej a on žije s dívkou dál v domě. Vlčům se odvděčí dobrými šípy k lovu jelenů.

Vlčí píseň – viz *Píseň hus*, L-4

„*Kdybych byla... zamířím*“ – zpěv Vrány z příběhu „Jak Vrána léčila Krkavce“, která jím přilákala malého lvouna, aby jej mohla zabít. V příběhu následně Vrána léčí svého nemocného bratra Krkavce, jehož stín (duše?) zatím bloumá kolem a zabije a sní její dítě. (Thelma Adamsonová)

11

„*čtyřpatrový... klobouk*“ – z mýtu kmene Haida „Velká ploutev“, viz M-12.

Pradžápati – hinduistický Pán tvorstva, z něhož povstali všichni ostatní tvorové. Podle jednoho z mýtů vznikl v prvotních vodách jako „zlatý zárodek“ (*hiranjagarbha*) a byl zdrojem všeho pozemského i nadpozemského života. *Šatapathabráhmana* praví: „Vpravdě na počátku bylo jen moře, jen voda. Vody zatoužily: „Jak bychom mohly plodit?“ Vyvinuly úsilí a planuly horoucností. Když se ohřály, objevilo se zlaté vejce. Rok tenkrát ještě nebyl, ale toto zlaté vejce plulo po vodách tak dlouho, jak trvá jeden rok. Do roka z něj vznikla bytost, Pradžápati... Rozbil ono zlaté vejce. Ve vesmíru nebyl však žádný opěrný bod, jen toto zlaté vejce, jež se zrodilo, plulo po vodách po dobu jednoho roku.

Na konci roku si přál promluvit. Řekl ‚Bhúr‘ – a objevila se země, řekl: ‚Bhuwah‘ – a objevil se prostor; řekl: ‚Suvar‘ – a objevilo se nebe...“

(Dušan Zbavítel a kol. – *Bohové s lotosovými očima*, 1986)

Kanec! – podle Višņupurány: „Když minula doba rozpuštění vesmíru, bůh Brahma, nadán kvalitou dobroty, se probudil ze svého nočního spánku a viděl, že svět je pustý. Když poznal, že vesmír se stal jediným oceánem a země je ponořena ve vodách, Pradžápati se přál ji vyzvednout. Udělal si jiné tělo; tak jako na začátku předcházejících věků vytvořil rybu, želvu a jiné podoby, tak nyní věčná, nepomíjející duše, duše vesmíru, Pradžápati, aby zachoval celý vesmír, vzal na sebe podobu kance... a vstoupil do vod...“

Potom velký kanec s očima jako rozkvetlé lotosy, jehož temné tělo, hladké jako okvětní plátky modrého lotosu, připomínalo velké temně modré pohoří, vyzvedl z oblastí pekla zemi na svých vlastních tesácích. Jakmile se vynořil, odvanul vodu, jež na něm ulpěla, dechem svých úst a ona omyla Sánandu a jiné zářící světce, hledající útočiště ve světě lidí, čímž je očistila od všech hříchů. Hučící vody pospíchaly pak dolů do pekla, které otevřel špičkou svých paznehtů, a jeho dech vanul všude kolem siddhů, kteří dleli ve světě lidí.“ (*Bohové s lotosovými očima*)

Anglické „boar“ (kanec, kňour) může mít souvislost s v hindským výrazem „bhúr“ pro zemi.

Ten rok... říká se – z mýtu kmene Haida „Velká ploutev“, viz M-12.

Jihovýchod – personifikovaný Jihovýchodní vítr, který přináší špatné, deštivé a bouřlivé počasí (viz poznámka k M-12)

12

údolí Greywolf – údolí v severovýchodní části Olympic Mountains severozápadně od Seattlu

13

Seznam se týká apačské skupiny Tinde (též Chikariljové) (Peter Easy – „The Treatment of American Indian Materials in Contemporary American Poetry“ v *Journal of American Studies* Vol.12, No.1, Apr., 1978).

14

Buddha sám sebou tygry nakrmil – odkaz na velmi slavnou džátaku, v níž si Gautama Buddha v jednom ze svých minulých životů jako Bódhisattva ze soucitu odřezával kusy masa z vlastního těla, aby jimi nakrmil hladovějící tygřici a její mláďata.

z kundích chlupů své sestry... – úryvek z indiánské písně (osobní sdělení)

Chyť slunce – „Některé kmeny se domnívají, že mohou zažehnout slunce nebo uspíšit jeho cestu, a jiné se zase považují za schopné slunce zpomalit nebo zastavit.“ Pro ty účely se napínala síť. „Do této sítě se má chytat slunce.“ (Frazer – *Zlatá ratolest*)

V indiánských mýtech bylo při stvoření světa nutné Slunce vyhnat z domu, aby se zastavilo na obloze a svítilo.

zapal svět – Marumda, Stvořitel světa u východních Pomů, nebyl spokojen s lidmi, které vytvořil, a proto se rozhodl je zničit ohněm. Jindy na ně ovšem sešle potopu. Podle některých badatelů je Marumda jen jiný název pro Kojota (viz L-16).

Victoria v B. K. – Victoria v kanadské provincii Britská Kolumbie

ve vadžra postroji – Snyder si zde hraje s názvem koňského postroje typickým pro Ameriku, tj. diamantovým postrojem, přičemž slovo diamant nahrazuje sanskrtským *vadžra* (diamant či hromoklín). „Hromoklín“ coby symbol blesku je mocnou zbraní Indry, bájného boha starověké Indie. V buddhistickém kontextu slovo *vadžra* (tibetsky *dordže*) není označením zbraň, nýbrž symbolem něčeho nezničitelného, pevného, trvanlivého a silného. V tantrickém buddhismu *vadžra* značí sílu a nezničitelnost probuzení (*bódhi*) či poslední skutečnost.

„*Stonkové lotosy – po sedmi*“ – výňatek z džátaky o *Dosažení buddhovství*. Tato pasáž se týká radostných a zázračných událostí, jež nastaly poté, co Buddha dosáhl probuzení pod stromem *bódhi*. (Charles W. Eliot – „The Attainment of Buddhahood“, *Sacred Writings II: Christian, Buddhist, Hindu, Mohammedan*, Vol. XLV, The Five Foot Shelf of Classics, 1910)

15

v Mnoha starých botách – narážka na Richarda Hebera (1773–1833), anglického sběratele knih, jež měl shromážděny v osmi domech v Anglii a na kontinentu. Rev. Tom Foggy Dribble v článku „The Street Companion; or the Young Man's Guide and the Old Man's Comfort in the choice of Shoes“, který vyšel v *London Magazine* v lednu 1825, to v rozpacích nad tím bohatstvím okomentoval poznámkou, že Heber „má tolik starých bot..., že neví, kde je hledat, když je potřebuje“, což souvisí s tehdy tradovanou výtkou, že kůže na vázání knih by se mohla raději využít na výrobu bot. Jméno autora byl ovšem pseudonym filosofa Thomase de Quinceyho (1785–1859) a článek byl parodií.

Snyder to zde ironicky opět obrací ve smyslu, že to, o čem se píše v knihách, lze najít v přírodě, pokud v ní jste ochoten prošlapat boty.

16

„*Já jsem ten nejvznešenější*“ – když se Buddha Šákjamuni narodil, uměl ihned chodit. Učinil sedm kroků a pravil: „Po nespočetných eónech věků, toto je moje poslední zrození. Mezi všemi dévy a lidmi jsem nejvznešenější a nejlepší. V tomto životě prospěji dévům a lidem. Slibuji, že přinesu spásu všem vnímavým bytostem.“ Když byl buddhismus přenesen do Číny, byl tento projev ustálen ve výrok: „Na nebi i na Zemi, já jsem ten nejvznešenější.“ (Nan Huai-Chin – *Basic Buddhism: Exploring Buddhism and Zen*, 1987). V japonštině: Tenjō tenge yuiga dokuson – V nebi nahoře i dole na zemi, já jsem ten nejvznešenější.

Čao-čou, zenový Mistr – Čao-čou Chung-šen (jap. Džóšú Džúšin, 778–879), viz též Ž-6.

Všechny kromě Kojota – v mýtech indiánů takřka z celého západního pobřeží Severní Ameriky byl svět zničen několikrát, nikdo ovšem neví, kdo stvořil svět poprvé. Při opětovém obnovení je ale vždy nějakým způsobem přítomen Kojot. Podle Paula Radina v knize *The Trickster* (Šejdří) je Kojot „jedním a tím samým stvořitelem i ničitelem, dárce i zlodějem, který podvádí ostatní a sám je vždy podveden... Nezná dobro ani zlo, ale je zodpovědný za obojí. Nectí žádné morální či společenské hodnoty..., a přesto prostřednictvím jeho činů všechny tyto hodnoty vznikají.“

S odkazem na *Lankavatára-sútru* Snyder v knize *Zemědům* připomíná, že „jenom bódhisattva nemá buddhovskou přirozenost“, a s odkazem na *Diamantovou sútru* vysvětluje: „Jestliže si bódhisattva podržuje myšlenku ega, osoby, bytosti nebo duše, nemůže být bódhisattvou.“

Mýtickým Kojotem se autor zabývá v eseji „Neuvěřitelná životaschopnost kojota“ v knihách *Old Ways* (1977, č. *Staré cesty*, 1995) a *A Place in Space* (1995, č. *Místo v prostoru*, 2002)

ŽDÁŘENÍ

2

Spletité vrstvy prázdnoty – odkaz na učení buddhistického mnicha a filosofa Nágárdžuny (asi 2. až 3. st. n. l.) o prázdnotě (*šúnjatá*) veškeré existence. Podle Nágárdžuny jsou všechny věci, myšlenky, události prázdné (*šúnja*), neboť vznikají a zanikají v závislosti na svých příčinách a podmínkách. Věci proto nemají žádnou stálou, trvalou a neměnnou podstatu, esenci neboli na ničem nezávislé „vlastní bytí“ (*sva-bháva*). Viz také Ž-3, Ž-6 a Ž-11

čip čip – ironický komentář k pasáži z „Kázání ohně“ Eliotovy *The Waste Land* (1922, č. *Pustina*, 1967, zde i následovně překl. Jiří Valja):

Tvit tvit tvit
pjú pjú pjú pjú pjú
Tak krutě znásilněna
Téree,

jež odkazuje na řeckou báji o králi Téreovi, který se pokusil znásilnit Filomélu, sestru své manželky Prokny. Ta se mu pomstila tím, že mu předložila k jídlu jejich syna. Všichni tři byli proměněni v ptáky – Téreus v dudka, Filoméla ve vlaštovku a Prokné ve slavíka.

3

Maudgaljájana – jeden ze dvou hlavních Buddhových žáků, původem bráhman, který proslul svými nadpřirozenými schopnostmi (*rddhi*). Podle tradice se odebral do pekla, aby pomohl zmírnit utrpení své matky, která pojedla zvířecí maso. Na Buddhovu radu svolal mnichy z deseti koutů, kteří mu modlitbami a obětmi pomohli dosáhnout matčina znovuzrození ve šťastnějším vtělení. Byl zavražděn krutým způsobem odpůrci buddhismu.

Text mimo jiné čerpá z *Tribunové sútry šestého patriarchy* čínského čchanového mnicha Chuej-nenga (638–713) z výkladu *Velké sútry o dokonalém poznání (Mahápradžňápáramitá-sútra)*: „*Mahá* znamená veliký. Srdce svým objemem dosahuje nezměrné prázdnoty, *šúnjatá*. Budete-li jen sedět s vyprázdněným srdcem, dosáhnete jen nic znamenající prázdnoty. Naproti tomu *šúnjatá* zahrnuje vše – slunce, měsíc, hvězdy a planety, zemi s jejími horami a řekami, všechny trávy a stromy, špatné i dobré lidi, špatná i dobrá učení, nebe i peklo. A taková budiž i přirozenost současného člověka, je-li prázdná... Přirozenost, která vidí lidi i nelidi, zlé i dobré, špatná učení i dobrá učení, nic nezavrhne, s ničím se neztotožňuje, je jako prázdno, *šúnjatá*, a proto ji nazýváme velkou. To jest

mahá! Bloudící lidé ji odříkávají ústy, vědoucí ji uskutečňují srdcem.“ (Jiří Holba, dle českého překladu Oldřicha Krále).

bardo – dosl. „mezi dvěma“, „mezistav“, v tibetském buddhismu se rozlišuje takových stavů mezi životem a smrtí a novým zrozením celkem sedm. Viz *Tibetská kniha mrtvých* v překladu Josefa Kolmaše (1991).

4

Maitréja – „Milující“, podle některých výkladů příští buddha, který se v Indii zrodí po Buddhovi Šákjamunim, symbol dokonalého poznání, ztělesnění všeobecné lásky. Dle tradice bude kázat po šedesát tisíc let, dokud všichni nedosáhnou osvícení (Bob Steuding – Gary Snyder, 1976)

Nepůjde – tj. nevstoupí do nirvány (viz též Ž-14)

5

bodlavé jablko – lidový název durmanu (*Datura stramonium*), býval používán při přechodových rituálech a při hledání vizí

calor/canor/dulcor (lat.) – podle yorskhireského poustevníka Richarda Rolleho (cca 1300–1349), autora knihy *Fire of Love* (1343), existují tři typy spirituální radosti – zápal, zpěv a libost (angl. heat, song, sweetness)

Ted'... Sedíme tu; Držím to... Stojím a Netopýr... zazpívám to – úryvky dlouhé snové písně „The Raven“ z knihy *Seven Mohave Myths* (1948) etnologa Alfreda Louise Kroebera (1876–1960) o dvou bratřích Krkavcích, kteří si vysnili (dosud neschopni chodit po nohou), že rozdělí temnotu a hvězdy („**Netopýr vzlétl** na východě v temnotě a **letí** na západ.“). „**Držím to**“ je doprovázeno rytmickým zvukem tykve (chřestidla). „**Řeknu to**“ se týká vyprávění o Horské ovci, tj. třech hvězdách souhvězdí Orion, „**Zazpívám to**“ pak o dalších šesti hvězdách poblíž (Hatša, tj. Plejád). Dále sní o tom, že porazí ve válce okolní kmeny, pozabíjejí a skalpují je (kromě několika žen a otroků), vrátí se zpět a budou zpívat a tancovat. Postupně poznávají, že existují i jiní ptáci a začnou se učit chodit a poté létat a změni si jména. Starší se stává Vránou, mladší Krkavcem. Protože „šli s temnotou“, jsou černí. „Letíme s pomocí větru. Když je vítr silný, létáme vysoko: to nám pomáhá, s ním kroužíme.“

„*Ježíš byl velký medicinman...*“ – „... a pak sám Ježíš a jeho žena, zvaná Marie, proputovali celý svět, ale jejich dítě onemocnělo a oni se museli vrátit k jezeru Lutuam. Tenhle ten Ježíš byl velký medicinman, měl spoustu síly, myslím, že to byl nejlepší hráč ve Spojených státech.“ Pasáž pochází z článku „The Background of Religious Feeling in a Primitive Tribe“ (*American Anthropologist*, New Series, Vol. 28, 1926) od Jaimea de Angula (1887–1950), z vyprávění Likely Ikea z kmene Pit River o náboženství klamathských shakerů (Indian Shaker Church založil selišský šaman a prorok John Slocum v r. 1881 a nemá nic společného se shakery z Nové Anglie). Od de Angula v češtině viz *Jak se Lišáček stal Lišákem / Indiánské příběhy* (2003).

„Hráč“ odkazuje na dodnes populární kolíkovou hru (hand-game) mezi indiánskými kmeny západního pobřeží, v níž vůdce jedné skupiny musí uhodnout, v které ruce schovávají značené kolíky dva členové „nepřátelského týmu“. Hra má ovšem též velmi posvátný, náboženský podtext a hráči při ní třeba celou noc zpívají písně o síle.

V Hakwinyavě... modrý – úryvek písně v doslovném překladu, jak je uveden v *Handbook of the Indians of California* (1925) od A. L. Kroebera; Hakwinyava je místo na území kmene Pimů.

6

Rudá paže – původ vyprávění je u některého z indiánských kmenů na horním Severozápadě (osobní sdělení)

sedím nad Čao-čouovým wu – narážka na slavný kóan, kdy Čao-čou, čchanový mistr (jap. Džóšú Džúšin 778 – 897), na otázku mnicha: „Má pes Buddhovu přirozenost, nebo ne?“ odpověděl: „Wu.“ (japonsky „Mu.“); *wu* znamená čínsky „nebytí“; „bytí“ je *jou*. Viz též L-16

Ánanda – popis probuzení Buddhova bratrance a nejbližšího společníka. Po Buddhově smrti nebyl vpuštěn na první buddhistický koncil, jelikož pro svou službu zanedbával vlastní praxi a nedosáhl dosud stupně arhanta (světec, jenž po svém skonu okamžitě dosáhne nirvány). Odešel tedy do ústraní, kde se mu podařilo *probuzení* dosáhnout, až když se k ránu rozhodl pro únavu chvíli si odpočinout. Díky jeho výborné paměti byl pak na koncilu zapsán celý druhý koš tzv. pálijského kánonu (Suttapitaka).

7

„z hrdélek útlých“ – úryvek z básně Publia Ovidia Nasa „Výčitky Jitřence“ (*Lásky*):

Teď právě těší mě ležet v tak něžném náručí dívky,
teď se mi víc než kdy jindy přitiskla na samý bok.
Teď ještě blahý je spánek a venku je dosud chladno,
jasně z hrdélek útlých spouštějí ptáci svůj zpěv.
(překl. Rudolf Mertlík)

já ve snu viděl vévodu z Čou – verš odkazuje na Konfuciovy *Rozpravy* (VII.5): „Jak jsem dopadl. Dávno jsem již neviděl ve snu vévodu z Čou.“ (překl. Jaroslav Průšek). Čou (+1105 př.n.l.) byl údělný kníže ve státě Lu, zakladatel dynastie, symbol ctností, Konfuciovův vzor.

pradžňá – v hinduismu nejvyšší poznání získané jógickým vhladem, v buddhismu ústřední pojem mahájány týkající se aktivního poznání či přímého vhladu do povahy věcí, jak se ve skutečnosti mají, to jest do jejich prázdnoty (*šúnjatá*). S tímto termínem jsou spojeny velmi rozsáhlé pradžňáparamitové sútry neboli rozpravy o Dokonalém poznání (*pradžňá-páramitá*). Pradžňáparamitá se posléze stává objektem kultu jako personifikované božstvo, které je rituálně uctíváno a zpodobováno jako bohyně Pradžňá. V četných rituálních textech se popisují různé způsoby, jak vyvolat její magické síly.

„... ty, co sály z prsu Matky Vesmíru, smrt nikdy nepotká“ – narážka na indickou bohyni Šakti, manželku boha Šivy. Šakti (doslova Síla) je tvořivým ženským principem a jeho božskou personifikací. Uctívání bohyně Šakti či Velké matky nebo Magna mater jako nejvyšší božské síly je velmi populární v Indii i dnes. Tato božská Matka je uctívána v různých podobách, nejvíce však ve formě Durgy a Kálí.

Text vychází z přednášky Arthura Avalona (vl. jm. Sir John George Woodroffe, 1865–1936) – „The Psychology of Hindu Religious Ritual“, *Shakti and Shâkta*, 1918:

„Jména Šiva a Šakti jsou spojitě stránky jedné a téže reality. Šiva označuje maskulinní, neměnný aspekt božství, zatímco Šakti označuje aspekt proměnlivý femininní. Obě jsou *hamsá*, ham jako Šiva a mužské, *sá* jako Šakti a ženské. Je to ono *hamsá* či legendární ‚Pták‘ [v hinduistické ikonografii ‚labuť‘ jako symbol božského či vysokého duchovního stavu – pozn. překl.], který v básni

„Wave of Bliss“ [Anandalahari, Vlna blaženosti] plave na vodách myslí velikého. Neprojevený aspekt šiva-šakti je neznámý, s výjimkou samádhi či jógové extáze. Ale aspekt Šakti, jak se projevuje ve vesmíru, je uctívači Šakti blízký. Může ji vidět a dotknout se jí, protože to Ona se zjevuje jako vesmír, a tedy se říká: „Co mi záleží na Otcí, když budu na klíně Matky?“ Tou se rozumí Velká matka, *Magna Mater* středozemní civilizace a Mahádéva Indie – tato vznešená idea, jejíž obrovské **tělo je vesmír, jejíž prsa jsou Slunce a Měsíc**. Jí se týkalo to, co prý řekl ‚bláznivý‘, vínem opilý sádhu Bhama člověku, který ztratil matku: **„Pozemské Matky a ty, co pijí z prsou pozemských matek, jsou smrtelné – ale ty, co sály z prsu Matky Vesmíru, smrt nikdy nepotká.“** To Ona je zosobněná ve formě všech bytostí ve vesmíru; a opět Ona, jako esence takového zosobnění, je Nejvyšší Osobností (parahanta), která je projevem ‚Boha činu‘. Proč tedy, můžeme se ptát, je Bůh považován za Matku? Na tuto otázku lze namítnout: ‚Proč je Bůh nazýván Otec?‘ Bůh je bezpohlavní. Božstvo je nazývané Matkou, protože ‚otěhotní, nosí a rodí a vyživuje Vesmír‘.“

8

John Muir (1838–1914) – americký přírodovědec, badatel a spisovatel, narozený ve Skotsku. Je jeho zásluhou, že v r. 1890 byly založeny Yosemite National Park a Sequoia National Park. Báseň je víceméně doslovný přepis Muirovy zkušenosti z léta 1872, kdy učinil první výstup na Mt. Ritter (4008 m) v pohoří Sierra Nevada, jak jej zaznamenal v knize *The Mountains of California* (1894):

„Hrozící nebezpečí cestou dolů se zdála ještě větší, než ta na útesu přede mnou; proto, **po několikrát obhlédnutí, jsem stěnu začal zlézat a záchytné body vybíral s obrovskou obezřetností**. Poté, co jsem dospěl asi **do poloviny cesty na vrchol, jsem náhle uvízl na mrtvém bodě, s rukama roztaženými, přitisknutými ke skalní stěně, neschopen pohnout rukou či nohou ani nahoru ani dolů. Můj osud se jevil jako daný. Musím spadnout. Dostaví se okamžik zmatku a pak sesuv bez života po jednom ze srázů na ledovec dole.**“

Když na mě toto konečně nebezpečí dolehlo, poprvé od chvíle, co moje noha stanula v horách, jsem se roztřásl, a zdálo se, že moji mysl obestřel dusivý kouř. **Ale toto příšerné zatmění trvalo pouhý okamžik, když život opět zaplál nadpřirozeným jasem. Jako kdyby se mne zmocnilo nějaké nové vědomí**. Projevilo se druhé já, minulé zážitky, instinkt nebo strážný anděl – nazývejte to jakkoliv – a převzalo vedení. Tehdy se mé **rozřesené svaly opět zpevnily, každá trhlinka a prasklina ve skále byla vidět jako pod mikroskopem a moje údy se pohybovaly s naprostou jistotou a dokonalostí, s níž jsem neměl zdánlivě nic společného**. Kdybych byl vynesena na křídlech, moje vysvobození nemohlo být úplnější.“

Muairovo „nové vědomí“ má ozvuk v Kerouakových *Dharmových tulácích*: „... viděl jsem Japhyho, jak *sbíhá z vrcholu* v obrovských šestimetrových skocích, běží, vyskakuje, prudce přistává na paty... a v ten moment mi došlo, *ty hlupáku, z hor se nedá spadnout...*“ (překl. Josef Rauwolf), viz Ž-11.

9

„*Formování... staré*“ – motto IWW (viz M-7). S návazností na následující báseň je zajímavý i výrok zakladatele IWW Eugena Debse (1855–1926) – „Dokud je duše uvězněna, nejsem svoboden.“

Ó vy skryté, cudné, tiché dívky – lehká parafráze verše první sloky zahajující básně prvního oddílu *Kuo feng* (Mravy států, Místní nápěvy či Nápěvy států) čínského kanonického svazku *Š-ting* (Knihy písní) v překladu Rudolfa Dvořáka a Jaroslava Vrchlického (1897):

Pár kachen střídavě zakejhá,
na ostrově řeky hnízdo má;
je skrytá, cudná, tichá dívka,

s ní spojití se mladý princ plá.

Český překlad vychází z anglické verze Jamese Legge z r. 1871.

Kwan-kwan go the ospreys

On the inlet in the river.

The modest, retiring, virtuous, young lady;

For our prince a good mate she..."

Jedná se o svatební píseň, později vydávanou za ódu na ctnosti nevěsty (budoucí vedlejší manželky) krále Wena, již mu vybírá jeho starostlivá choť. Král Wen-wang (1112–1050 př.n.l.) byl faktickým zakladatelem státu Čou (za zakladatele dynastie je ovšem považován jeho syn Wu-wang – viz Ž-13). „Wen“ znamená „kulturu, vzdělanost, civilizaci“ – tedy „Kultivovaný (vzdělaný) král“.

Další český překlad pod názvem „Odkudsi z ostrůvku“ pochází od Jaromíra Vochaly (Zpěvy od Žluté řeky, 1986):

Odkudsi z ostrůvku na řece

volavčin ozval se hlas.

S tebou, mé krásné děvčátko,

chtěl bych být všechn čas..."

Kuan kuan (angl. kwan-kwan) v čínské poezii přísluší kachničkám mandarínským (*Aix galericulata*) a tradičně asociuje „tokání“ milenců (viz výše).

jeřáb – v čínské poezii symbolem dlouhověkosti, symbolem nedotčené přírody. V mínójské kultuře se také praktikoval „jeřábí tanec“, nápodoba ptačího namlouvání (viz Hans Peter Duerr – *Sedna*, 1984, č. 1997). U sibiřských Jakutů „býval zvířecí matkou šamanek, které v jeho podobě konaly šamanské lety“ (*Oloncho O Nurgunu Booturovi / Mytologický epos jakutských šamanů*, překl. Ondřej Pivoda, 2012). Viz L-4

Bódhidharma (483–540) – legendární indický či perský mnich, který kolem roku 520 přišel do Číny. Podle tradice je považován za „zakladatele“ neboli prvního patriarchu čchanového buddhismu.

Süan-cang (600–664) – věhlasný čínský buddhistický mnich, spolu s Kumáradžívou nejvlivnější a nejplodnější překladatel indických buddhistických textů do čínštiny. Po Hedvábné stezce odešel do Indie, aby odtamtud přinesl do Číny buddhistické texty. V Indii studoval roky na slavné buddhistické universitě v Nalandě. Do Číny se vrátil s více než 600 rukopisy buddhistických textů.

Náčelník Josef (1840–1904, z kmene Nez Percé) a *Šílený kůň* (cca 1845–1877, z kmene Lakota Oglalů) – jedni z posledních indiánských náčelníků, kteří se vzdali na severních pláních, zemřeli v zajetí. Viz také M-9.

10

Amitábha – „Buddha nekonečného jasu“ má velký význam v máhájánovém a vadžrajánovém buddhismu, je ústřední postavou školy Čisté země. Podle tradice složil 48 slibů, podle nichž nedosáhne plného probuzení, dokud všechny vnímavé bytosti nedojdou vysvobození. Za nejdůležitější bývá považován 18. slib pomoci všem bytostem, jež mu důvěřují.

11

hibači – japonské přenosné ohniště, ohřívadlo z kovu, porcelánu či kameniny

Otázka:... jednáni – završující odkaz na taoistický princip *wu-wej*, neboli „jednání nejednání“, jak byla naznačena v Ž-8. Smyslem je poznat, kdy konat a kdy nekonat, dosáhnout stavu dokonalé vyrovnanosti, neboli spojení s Tao. Viz 43. kapitola *Tao-te ťing* od Lao-c' v překl. Bertý Krebsově:

Co je na světě nejpoddajnější,
podmaňuje to, co je na světě nejpevnější.

Co není hmotné, proniká to, co není prostupné.
To je, z čeho poznávám prospěšnost nejednání.

Poučovat beze slov, prospívat bez jednání.
Jen málokdo na světě toho dosahuje.

ryzí brouk – „Jistě kdekdo slyšel příběh... o statném krásném brouku, který vylezl ze suché desky starého stolu vyrobeného z jabloňového dřeva, stolu, který stál šedesát let v kuchyni jednoho farmáře... – vylíhl se z vajíčka nakladeného do živého stromu ještě o mnoho roků dřív, jak se ukázalo na počtu letokruhů kolem něho...“ H. D. Thoreau – *Walden aneb život v lesích*

Kojot: „Hádám... vylepšit“ – z knihy Paula Radina *Primitive Man as a Philosopher* (1927), z mýtu o stvoření kmene Maidu, v němž Stvořitel a Kojot hledají ve světě, který tvoří jenom voda, nějaký malý (pevný) svět, protože se ani jednomu už nechtělo plavat. Nakonec objevili ptačí hnízdo, které Stvořitel připoutal lany (nejspíš ke světovým stranám) a zpěvem postupně zvětšoval. Podobných mýtů je ovšem celá řada.

12

město gandharvů – indický ekvivalent pro „fata morgana“ (Howard McCord). Buddhistický termín pro optickou iluzi nějaké věci, která však reálně neexistuje, či pro iluzorní město, které je prázdné a kde nikdo nebydlí. Gandharvové jsou nebeští hudebníci, mající na starost přidělování sómy a zábavu bohů.

nikoliv skutečné město... – celá následující pasáž je parodií na sloku z „Pohřbívání mrtvých“ v Eliotově *Pustině*:

Neskutečné město,
pod hnědou mlhou v zimním svítání...

jež odkazuje na Baudelairovy *Květy zla* (překl. Svatopluk Kadlec):

Ty město kypící, ty město plné snění,
kde přízrak na chodce věší se...

padesátistrunný seh – předchůdce sitáru, současný seh mívá 25 strun.

prostá polévka – „Jestliže velcí učitelé minulosti dokázali uvařit prostou zelnou polévku jen z toho, co dostali almužnou, my se musíme snažit uvařit vydatnou polévku z téhož. To je velmi těžké... A

přesto... není důvod, proč bychom se nemohli vyrovnat starým mistrům. Musíme usilovat o nejvyšší ideály, aniž bychom se povyšovali svými způsoby.“ *Pokyny k vaření* (Tenzo Kjókun) zenového mistra Dógena Zendžiho (1200–1253)

„Herricku...“ – závěr básně „The Vision“, součásti hlavního díla anglického básníka a kněze Roberta Herricka (1591–1674) *Hesperides or The Works Both Humane & Divine* (1648), v němž je navzdory jeho kněžství mnoho odkazů na milování a ženské tělo. V básni zří krásnou ženu podobnou bohyni Dianě, kterou se snaží políbit, ale je odmítnut:

Proutek v ruce má myrtový,
jím máchne přede mnou se slovy:
Herricku, mne hubuje: Slyš,
na lásku hrubý jsi přespříliš.

13

Nutkajové se zaprodali za citronový drops – když se na severozápadním pobřeží Kanady poprvé objevila anglická loď, měla s sebou náklad citronového dropsu. Tamější kmen Nutkajů v nich našel zalíbení (osobní sdělení).

císař Wu – míněn císař Wu-wang (+1043 př.n.l.), zakladatel dynastie Čou (1100–221 př.n.l.), viz také Ž-9. Autor zde odkazuje na „Canto LIII“ Ezry Pounda:

„Na pláň Mu-jie přišel Ti-sin jak kráčejíci les
Wu-wang vstoupil do města
rozdával obilí, dokud nevyprázdnil pokladnice
při Devíti nádobách císaře JÜ, rozpustil vojsko,
poslal koně k hoře Chua
K broskvovým hájům...“

Verše se týkají bitvy Wu-wanga a Ti-sin, posledního krále z dynastie Šang (1600–1100 př.n.l.), u Mu-jie v provincii Che-nan kolem r. 1050 př.n.l. (Ezra Pound – *Cantos III / Čínská cantos LII–LXI*, 1940, č. 2013)

Na Nyahaim-kuvara / noc skončila – verš písni z Kroeberovy knihy *Handbook of the Indians of California*; Nyahaim-kuvara odkazuje na San Francisco Peaks v Arizoně, severně od Flagstaffu, kde bývala mohavská vesnice.

Symplégady – dva skalnaté ostrůvky u Byzantia známé z řeckých bájí o Argonautech. „Pohyblivé skály“ se rozestupovaly a srážely a drtily vše, co bylo mezi nimi, dokud jimi s pomocí bohyň neproplula loď Argó na cestě do Kolchidy pro Zlaté rouno.

mumonkan – sinojaponský název pro nejznámější sbírku čínských čchanových (japonsky zenových) kóanů *Brána bez dveří*. Autorem sbírky byl mnich a učitel Wumen (jap. Mumon, 1183–1260). Kóany jsou jednoduché záznamy promluv a jednání učitelů a žáků, mistrů a jejich rivalů. Pointy promluv jsou často v otázce a odpovědi, ale i v odmlce, nebo jen v gestu. „Snyderovy“ kóany jsou roztroušeny po celé knize.

vagina dentata – k zubaté vagině se váže mnoho mýtů napříč kulturami, jejichž smyslem mohlo být varování před pohlavním stykem s cizí ženou, odrazení před znásilněním, v klasické psychoanalýze se pak může jednat o nevědomou úzkost z kastrace. V indiánských i hinduistických příbězích musí muž vždy najít způsob, jak zuby vagině vylámat, což bývá v současnosti často interpretováno jako symbolický pokus potlačit ženskou sexualitu. Podle Timothyho Graye se zde ovšem jedná „o jeden z mnoha obrazů, jež Snyder využívá na počátku své tvorby při pokusu propojit prázdnotu s ženským tělem jako prostředku k nalezení buddhistického osvícení. V tomto případě je vaginální prázdnota „bráněna“ (od slova brána – pozn. LS) řadou zubů“ – k tomu se váže závěr Ž-6.

Akteón viděl Dhjánu v prameni – ironická narážka rozvíjející Eliotův verš z „Kázání ohně“ (*Pustina*):

Za zády ale občas zaznívá mi
zvuk aut a trubek, Sweeney odvézt dá se
až k paní Porterové ve studánce

Eliot odkazuje na báseň Johna Daye (cca 1574–1640) „Parlament včel“:

Když posloucháte, náhle zaslechnete
zvuk rohů, lovu, který přivést chce
Akteóna k Dianě v studánce,
kde všichni spatří její nahou kůži.

Kromě odkazu na biblické motto celé sbírky zde Snyder navíc spojuje římskou bohyni lovu a lesa Dianu a *dhjánu*, hinduistický a buddhistický výraz pro meditační pohroužení. Samozřejmě v návaznosti na předchozí je tu silně sexuální podtext ohledně vztahu muže a ženy, což v parodickém duchu pokračuje i v propojení s následujícími verši.

Nic zvláštního... za odlivu – parafráze na starou čínskou báseň, dle Howarda McCorda se ovšem jedná o báseň Su Tung-pchoa (1036–1101):

Hora Lu v mlžném dešti, řeka Čche za přílivu.
Kdybych tam nebyl, neměl bych klidu, bolestně bych toužil!
Šel jsem tam a zase se vrátil – nebylo na tom nic zvláštního:
Hora Lu v mlžném dešti, řeka Čche za přílivu.

(Alan W. Wats – *Cesta zenu*, překl. Petr Jochmann – upraveno)

14

Kožený uzlík... kam jít – s odkazem na *Lankávatára-sútru*: „Prázdnotou vlastního bytí (*sva-bháva*) se rozumí, že všechny věci jsou kvůli ne-existenci vlastního bytí ne-zrozené; proto se říká, že jsou prázdné (*šúnja*), co se jejich vlastního bytí (*sva-bháva*) týče.“ Jinými slovy, když člověk nahlíží na veškerou skutečnost pomocí pravého poznání, nahlédne, že všechny věci včetně lidských bytostí nemají vlastní bytí, žádnou podstatu, jsou tedy prázdné, „ne-zrozené“, protože nejsou zrozeny ani samy ze sebe ani z něčeho jiného. „*Nemít, kam jít*“ (viz též Ž-4) je samo klíčovým konceptem mahájánové filosofie. Nirvána, která je tady a teď, není nějakým metafyzickým místem, k němuž by se mělo směřovat, nýbrž uvědoměním si stále přítomné původní buddhovské přirozenosti, která je v každé citící bytosti a kterou je třeba „probudit“. (Podle článku Todda Gilese – „Entering the "Gate of Nondualism": Gary Snyder's "On Vulture Peak" and Mahayana Shunyata“, *Journal of Beat Studies*, 2014)

nedvědice – lidový název pro medvědici (*Arctostaphylos*) z čeledi vřesovcovitých, angl. manzanita či bearberry

My dva – výlet, který Snyder podnikl pravděpodobně se svou první manželkou (1950–1952) Alison Gassovou (Timothy Gray)

15

Suméru – mytická posvátná hora, jež tvoří střed a osu světa a kolem níž se rozkládá pevnina Džambudvípa s devíti kraji, z nichž jeden je Bháratavarša, tj. Indie. Později byla Suméru (Méru) ztotožněna s horou Kailás v západním Tibetu. Zde je metaforicky umístěna do Kaskádového pohoří.

16

kořeny máslenky – lidový název pro některý z druhů pryskyřníku (angl. buttercup, lat. *Ranunculus*), jejichž kořeny se používaly při léčbě nachlazení, bolesti na prsou či hnisavých zánětů.

Země!... neslyšel – tuto pasáž vložil Jack Kerouac jako 63. část do svého díla *The Scripture of the Golden Eternity* (Písmo zlaté věčnosti), které napsal na jaře 1956 v domku Marin-an v Mill Valley v Kalifornii, kde pobýval s Garym Snyderem. Podle Kerouaka prý jednou Snyder řekl: „Tak jo, Kerouaku, je na čase, abys napsal sůtru.“ Kniha vyšla stejně jako *Mýty a texty* v roce 1960. Zde s použitím překladu Petra Mikeše z českého vydání (1996).

17

text – Snyderova polemika s Eliotovou *Pustinou*, především s 2. slokou z pasáže „Co říkal hrom“:

Není tu voda, ale jenom skála
ne voda, skála a v ní cesta pískem
klikatá cesta vinoucí se v horách
skalnatých horách, v kterých není voda...

„*Buddhovo kadidlo...*“ – přídomek, který si ke svému podpisu přidával malíř Čang Feng (aktivní 1636–1662), který po pádu dynastie Ming (1368–1644) rezignoval na své postavení a odešel do hor, kde bydlel v chatrči tak malé, že se v ní téměř nedalo posadit. Podle jeho bratra, básníka jménem Čang-i, „maloval, aby unikl chudobě“.

„*Slunce není víc než Jitřenkou*“ – „Světlo, které nám zcela oslňuje zrak, je pro nás tmou. Jenom ten den vysvitne, pro nějž jsme probuzeni. Ještě další den se chystá vzejít. Slunce není víc než jitřenkou.“
Závěr Thoreauovy knihy *Walden aneb život v lesích*. Viz L-1